

УДК 346.91(477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.1.55>

ЗАХИСТ ПРАВ ТА БАЛАНСУВАННЯ ІНТЕРЕСІВ КРЕДИТОРІВ У ПРОЦЕДУРІ РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОМ БОРЖНИКА В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Коваленко М.М.,

аспірант Науково-дослідного інституту
приватного права і підприємництва
імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України
ORCID: 0009-0006-0519-6315

Коваленко М.М. Захист прав та балансування інтересів кредиторів у процедурі розпорядження майном боржника в умовах європейської інтеграції.

Європейська інтеграція України вимагає гармонізації інституту судового банкрутства з нормами Європейського Союзу. У вказаному процесі належне місце відводиться судовій процедурі розпорядження майном боржника, яка зосереджена на справедливій рівновазі – балансі між захистом прав кредиторів на повернення боргів та збереженням активів боржника для його фінансового оздоровлення. Досвід Європейського Союзу дозволить напрацювати шляхи виходу з кризового стану, у якому перебуває боржник на початку судового банкрутства під час процедури розпорядження майном боржника та забезпечити максимальне задоволення вимог кредиторів упродовж наступних судових процедур.

Стаття присвячена аналізу правових механізмів захисту прав кредиторів та пошуку оптимальних правових засобів балансування їх інтересів у процедурі розпорядження майном боржника з урахуванням європейського досвіду.

У дослідженні визначено проблемні питання забезпечення прав кредиторів та окреслено можливі шляхи для їх вирішення. Здійснено спробу охопити ключові аспекти позитивного впливу євроінтеграційних процесів на захист прав кредиторів та розширення їх процесуальних прав, оптимізації строків судової процедури та запобігання її затягуванню, боротьбі з фіктивною кредиторською заборгованістю, покращенням механізмів оскарження сумнівних угод боржника, посиленням правової відповідальності осіб винних у доведенні боржника до банкрутства.

Проаналізовано питання гармонізації національного законодавства про банкрутство з положеннями Директиви ЄС 2019/1023. Наведено рекомендації щодо використання європейської моделі, для досягнення балансу інтересів учасників процедури розпорядження майном боржника. Для досягнення балансу інтересів у процедурі розпорядження майном боржника, запропоновано зосередитися на таких правових засобах як залучення та захист нового фінансування (кредитування) боржника, а також рівного ставлення до кредиторів та дотримання правила «найкращих інтересів кредиторів».

Ключові слова: банкрутство, розпорядження майном боржника, кредитори, баланс інтересів, європейська інтеграція, мораторій, Директива ЄС 2019/1023.

Kovalenko M.M. Protecting the rights and balancing the interests of creditors in the procedure for disposing of a debtor's property in the context of European integration.

Ukraine's European integration requires harmonization of the institution of judicial bankruptcy with European Union standards. In this process, due importance is given to the judicial procedure for disposing of the debtor's property, which focuses on a fair balance between protecting creditors' rights to debt recovery and preserving the debtor's assets for its financial recovery. The experience of the European Union will allow us to develop ways out of the crisis situation in which the debtor finds itself at the beginning of judicial bankruptcy during the procedure for disposing of the debtor's property and to ensure maximum satisfaction of creditors' claims during subsequent judicial proceedings.

The article is devoted to the analysis of legal mechanisms for protecting creditors' rights and the search for optimal legal means of balancing their interests in the procedure for disposing of the debtor's property, taking into account European experience.

The study identifies problematic issues in ensuring creditors' rights and outlines possible ways to resolve them. An attempt has been made to cover the key aspects of the positive impact of European integration processes on the protection of creditors' rights and the expansion of their procedural rights, the optimization of court proceedings and the prevention of their prolongation, combating fictitious

creditor debt, improving mechanisms for appealing questionable debtor agreements, and strengthening the legal liability of persons guilty of driving the debtor into bankruptcy.

The issue of harmonizing national bankruptcy legislation with the provisions of EU Directive 2019/1023 has been analyzed. Recommendations are provided on the use of the European model to achieve a balance of interests among participants in the procedure for disposing of the debtor's property. To achieve a balance of interests in the procedure for disposing of the debtor's property, it is proposed to focus on such legal means as attracting and protecting new financing (lending) for the debtor, as well as equal treatment of creditors and compliance with the rule of "best interests of creditors".

Key words: bankruptcy, disposal of debtor's property, creditors, balance of interests, European integration, moratorium, EU Directive 2019/1023.

Постановка проблеми. Захист прав кредиторів у процедурі розпорядження майном в Україні полягає у необхідності пошуку балансу між забезпеченням інтересів кредиторів та складнощами виконання боржником власних зобов'язань через воєнний стан, що вимагає адаптації до європейських стандартів у рамках інтеграції до європейської правової сім'ї. Основні труднощі пов'язані з втратою доступу до активів, недостатньою прозорістю судової процедури, затягуванням процесуальних строків, пасивністю кредиторів, необхідністю адаптації вітчизняного законодавства до стандартів ЄС, високими витратами на судові процедури та необхідністю впровадження ефективної цифровізації ускладнюють дотриманням прав та забезпечення інтересів кредиторів.

Мета дослідження: комплексний аналіз правових механізмів забезпечення прав кредиторів та надання пропозицій щодо балансування інтересів сторін у процедурі розпорядження майном боржника з урахуванням правових стандартів Європейського Союзу.

Стан опрацювання проблематики. Різні правові аспекти та особливості судових процедур банкрутства є темами досліджень вітчизняних науковців, серед яких І.А. Бутирська, О.А. Беляневич, Л.І. Грабован, О.М. Бірюков, О.С. Янюк, О.О. Рубан, І.М. Єпіфанова та ін.

У працях О.М. Бірюкова висвітлено специфіку захисту прав кредиторів у справах з іноземним елементом та питання міжнародного приватного права в контексті неплатоспроможності. О.С. Янюк активно досліджує питання балансування інтересів боржника і кредитора крізь призму строкості судових процедур банкрутства. Роботи Л.І. Грабован присвячені аналізу механізмів захисту прав кредиторів безпосередньо за нормами Кодексу України з процедур банкрутства. О.О. Рубан та І.М. Єпіфанова вивчають окремі аспекти захисту прав кредиторів, зокрема під час процедури розпорядження майном та в умовах економічних криз. Вказані науковці формують сучасну доктрину судового банкрутства. Проте стрімка гармонізація українського законодавства з правом Європейського Союзу створює певний «доктринальний розрив», при якому деякі з усталених доктрин вже не повною мірою охоплюють виклики Директиви (ЄС) 2019/1023.

Акцент на євроінтеграційні процеси та використання стандартів Європейського Союзу є важливим для сучасних юридичних досліджень у сфері захисту прав кредиторів та балансування їх інтересів у процедурі розпорядження майном боржника.

Стан опрацювання проблематики захисту прав та балансування інтересів кредиторів в Україні перебуває на етапі активного розвитку, зумовленого імплементацією європейських стандартів, зокрема, Директиви (ЄС) 2019/1023, та потребує нових ґрунтовних досліджень для адаптації українського законодавства у сфері судового банкрутства до європейських стандартів.

Виклад основного матеріалу. Реформування процедури розпорядження майном в умовах системної кризи потребує балансування між захистом прав кредиторів та збереженням боржника. Не варто сприймати процедуру розпорядження як «очікування» перед ліквідацією, оскільки її першочергова мета — оздоровлення. Окреслимо основні фактори, що вимагають швидкої адаптації до фактичного стану справ, законодавчих зрушень та змін у судовій практиці. Поза сумнівом, що військовий стан перешкоджає проведенню інвентаризації, оцінці та реалізації майна, заважаючи процедурі розпорядження стати ефективною. Якщо боржник не може надати доступ до майна, яке знищене або знаходиться на окупованій території, процедура розпорядження майном стає формальною, оскільки розпоряджатися фактично нічим. Тоді постає питання щодо захисту прав кредиторів. По-друге балансування інтересів, яке полягає у потребі захистити кредиторів, зберігаючи при цьому життєздатність боржника, ускладнюється ризиком незворотної втрати майна. Європейська інтеграція вимагає підвищення прозорості та швидкості процедур банкрутства відповідно до норм ЄС, тоді як війна створює перешкоди, такі як дефіцит прозорості та затягування строків. Передбачені 170 днів розпорядження майном часто вичерпуються ще до проведення перших зборів кредиторів. Традиційні збори кредиторів у залах засідань втрачають актуальність, через труднощі з кворумом спричинені міграцією кредиторів або фізичною небезпекою. Також під час кризи небагато бажаючих кредитувати суб'єкта господарської діяльності, що знаходиться у процедурі

банкрутства. При цьому дається в знаки відсутність у боржника коштів на поточну діяльність - виплату заробітної плати, охорону майна. У свою чергу, наслідком поступового занепаду боржника та неефективності судової процедури розпорядження майном стають пасивність самих кредиторів та розпорядника майна. За таких обставин рушієм для реформування правових механізмів у процедурі розпорядження майном має стати перехід від філософії «розподілу залишків» до філософії «збереження вартості активів боржника». Якщо ж у процедурі розпорядження майном лише витратимуться ресурси боржника, вона втрачає сенс. Такий підхід має захистити інтереси кредиторів та дозволить ефективніше управляти майном боржника.

Європейська інтеграція суттєво посилила захист прав кредиторів у банкрутстві через імплементацію норм Європейського Союзу у Кодекс України з процедур банкрутства, забезпечивши прозорість судового процесу, активну участь кредиторів у розпорядженні майном та впровадження принципів справедливого погашення кредиторських вимог, що відповідає європейським стандартам захисту прав та забезпеченню інтересів кредиторів. Кредитори отримали можливість брати участь у порятунку боржника до настання глибокої неплатоспроможності, що зазвичай гарантує вищі очікування на погашення кредиторських вимог, ніж у ліквідації.

Гармонізація з нормами ЄС у сфері неплатоспроможності є важливою частиною інтеграційного процесу. Виконання умов Ukraine Facility Plan сприяло внесенню законодавчих змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023[1 с. 79]. Тривалий час Директива була основою реформ у сфері неплатоспроможності країн Європейського Союзу.

Нагадаємо, що Європейська інтеграція виступила ключовим каталізатором переходу від «проборжничової» до «прокредиторської» моделі банкрутства. Відповідно до вимог Європейського Союзу та практики Європейського суду з прав людини процедури повинні бути ефективними та швидкими, забезпечуючи повагу до права власності.

Процедура розпорядження майном боржника, як перший етап судового процесу банкрутства, зазнала суттєвих змін під впливом стандартів ЄС. Імплементація європейських норм вимагає прозорого управління активами, що забезпечує їх ґрунтовний облік та запобігає зловживанням зі сторони боржника. Процедура розпорядження майном є ключовим етапом для збереження активів боржника, і саме адаптація до стандартів ЄС робить цей нагляд за боржником більш ефективним і прозорим. Відбулось посилення контролю за активами боржника. Розпорядження почало фокусуватись на пошуку активів боржника та їх захисті від розтрати. Адаптація правових механізмів процедури розпорядження майном боржника до стандартів ЄС робить нагляд за боржником ефективнішим та прозорішим. Набуває актуальності використання електронних систем для оперативного інформування кредиторів про стан майна боржника, що є критично важливим в умовах релокації суб'єктів господарської діяльності та втрати активів через воєнні дії.

Окремої уваги у контексті пошуку активів у процедурі розпорядження майном боржника заслуговує адаптація законодавства про банкрутство до Регламенту (ЄС), захист інтересів іноземних кредиторів та розшук активів боржника за кордоном. У межах заходу проведеного Касаційним господарським судом у складі Верховного Суду спільно з проектом ЄС «Право-Justice» присвяченого обговоренню основних положень, практичного застосування Регламенту (ЄС) 2015/848 учасниками заходу було наголошено, що взаємопов'язаність економік потребує адекватних механізмів правової взаємодії для захисту прав кредиторів і боржників, прозорості процедур банкрутства. Гармонізація законодавства, яке регулює всі бізнес-відносини – це певний напрям розвитку українського законодавства [2].

Одним з найсуттєвіших викликів у процедурі розпорядження майном боржника лишається боротьба з фіктивною кредиторською заборгованістю. Євроінтеграція вимагає жорстких механізмів верифікації кредиторських вимог, щоб реальні кредитори не втрачали голоси у комітеті кредиторів через «дружні» до боржника структури. Впровадження європейських підходів дозволило обмежити право голосу заінтересованих осіб у комітеті кредиторів, запобігаючи маніпуляціям у процедурі розпорядження майном.

Зросла роль кредиторів після отримання реальних інструментів впливу на судову процедуру розпорядження майном, включаючи право контролю за діяльністю розпорядника майна та участь у виборі наступної судової процедури. Мораторій на задоволення вимог кредиторів почав розглядатись не лише як захист боржника, а як інструмент для запобігання розкраданню активів, що відповідає практиці Європейського суду з прав людини у питаннях захисту права власності. Автоматичне введення мораторію стало запобіжником розпорошенню активів окремими кредиторами на шкоду іншим. Як зазначила Хомко С.В. «Законодавцем передбачено інститут мораторію у справі про банкрутство юридичної особи як механізм збереження активів боржника задля їх спрямування під час реалізації щодо боржника передбачених статтею 6 КУЗПБ судових процедур на погашення

конкурсної маси боржника та забезпечення справедливого балансу між інтересами кредиторів і боржника, а також максимального погашення пасиву боржника за рахунок його активів» [3].

Позитивний вплив на захист прав кредиторів справляє зростання значення субсидіарної відповідальності та впровадженні європейського підходу до відповідальності керівництва юридичної особи за доведення до банкрутства. Це дозволило кредиторам стягувати борги з контролюючих осіб боржника, якщо його активів недостатньо для задоволення кредиторських вимог.

Європейське законодавство передбачає безумовне дотримання принципів пропорційності та черговості задоволення вимог кредиторів. Безумовним є постійний судовий нагляд та контроль за судовою процедурою розпорядження, що гарантує законність та захист прав усіх сторін, аналогічно практикам застосовуваним у ЄС. При цьому вимоги ЄС передбачають рівний захист як приватних, так і державних кредиторів. Забезпечення рівного ставлення до приватних і державних кредиторів є фундаментальною вимогою для країн-претендентів на членство в ЄС. Це спрямовано на усунення державних привілеїв та створення справедливого конкурентного кредиторського середовища у процедурі розпорядження майном боржника. На теперішній час у Кодексі України з процедур банкрутства реалізовано принцип рівності. Всі кредитори однієї черги повинні отримувати пропорційне задоволення своїх вимог незалежно від їхньої форми власності [4 с. 151].

Також привертає увагу тест «найкращих інтересів кредиторів», який є фундаментальним принципом у міжнародній практиці банкрутства. Тест найкращих інтересів дослівно не вживається у Кодексі України з процедур банкрутства, проте закладений в окремих його положеннях, які стосуються затвердження плану санації під час процедури розпорядження майном боржника. При розробці плану санації розпорядник майна має довести, що умови задоволення вимог кредиторів є кращими, ніж при ліквідації. Крім того, якщо певний клас кредиторів не погодився з планом санації, суд може затвердити його, лише якщо переконається, що цей клас не отримає менше, ніж у процедурі ліквідації. У процедурі розпорядження майном цей тест набуває актуальності на етапі підготовки до підсумкового засідання суду, коли судом розглядаються та оцінюються два сценарії: перехід до санації чи перехід до ліквідації, а також з'ясовується, чи дійсно відповідає інтересам всіх кредиторів запропонований план санації.

Крім того, орієнтуючись на стандарти Директиви (ЄС) 2019/1023 суттєво розширено права кредиторів на повну поінформованість кредиторів та їх активну участь у процедурі розпорядження майном боржника. Кредитори отримали статус активних учасників, які через збори та комітет кредиторів можуть впливати на ключові рішення щодо розпорядження майном боржника та вибору наступної судової процедури банкрутства. Кредитори почали отримувати регулярні звіти розпорядника майна, за потреби можуть ознайомлюватися з матеріалами справи та отримувати відомості щодо фінансового стану боржника. Приймаючи участь у власних зборах/комітеті кредитори долучаються до прийняття рішень про санацію, ліквідацію або продовження процедури розпорядження майном. Через збори або комітет кредиторів погоджуються значні правочини боржника та продаж його істотних активів. При цьому кредитори, які є заінтересованими щодо боржника (пов'язаними з боржником особами), позбавлені права вирішального голосу на зборах. Кредитори отримали право ініціювати позови про визнання недійсними правочинів боржника або клопотати перед судом про вжиття додаткових заходів забезпечення вимог, таких як накладення арешту на майно боржника, заборону боржнику вчиняти певні дії та інші. Контроль кредиторів за діяльністю розпорядника майна стимулює останнього сумлінніше виконувати власні обов'язків, не порушувати процесуальні строки судової процедури та активніше співпрацювати з кредиторами. З цього приводу Верховний Суд вказує, «що порушення строків здійснення судової процедури розпорядження майном боржника зумовлюють затягування розгляду справи про банкрутство, порушення прав кредиторів на своєчасне задоволення кредиторських вимог, збільшення витрат, пов'язаних із здійсненням процедур банкрутства, оскільки має наслідком зростання (нарощування) грошової винагороди та витрат арбітражного керуючого (розпорядника майна), пов'язаних з виконанням ним повноважень у справі» [5]. Перетворюючись на активного учасника процедури розпорядження добросовісні кредитори зацікавлені у збереженні активів боржника для захисту власних інтересів. Це створює додаткові можливості для боржника на відновлення платоспроможності та продовження господарської діяльності.

У світлі євроінтеграційних процесів України не можна оминати увагою питання балансування інтересів учасників процедури розпорядження майном боржника, який є одним з ключових механізмів захисту прав кредиторів. Балансування інтересів боржників, кредиторів та інших зацікавлених сторін є однією з вимог Директиви (ЄС) 2019/1023. Використовуючи європейську модель як допоміжну для досягнення балансу інтересів у процедурі розпорядження майном боржника звернімо увагу на наступне.

Для забезпечення балансу інтересів Господарський суд стає єдиним центром вирішення майнових конфліктів, що гарантує захист прав усіх кредиторів одночасно, а не лише тих, хто подав

окремі позови. При цьому виступаючи незалежним арбітром суд обов'язково враховує бажання боржника зберегти активи та права кредиторів на повернення коштів. При цьому суд має забезпечувати автономію сторін в умовах прозорості судової процедури. Кредитори мають право вирішального голосу через збори та комітет, а судовий контроль гарантує, що жодна домовленість не порушує закон чи права меншості. В судочинстві впроваджено принцип «концентрації спорів», що повністю корелює з європейською концепцією «*vis attractiva concursus*», яка у європейському праві визначає юрисдикцію судів у справах про банкрутство та відображена у статті 7 Кодексу України з процедур банкрутства. Концепція була остаточно закріплена рішеннями Суду ЄС. Прикладом є справа *Seagon vs. Deko Marty Belgium* [6]. Однією з фундаментальних є постанова Великої Палати Верховного Суду від 15.06.2021 у справі № 904/5726/19 де суд зазначив, що «розгляд усіх майнових спорів, стороною в яких є боржник, саме в межах справи про банкрутство є імперативним» [7]. У постанові від 15.06.2021 по справі № 922/2416/17 при прийнятті рішення Велика Палата Верховного Суду виходила з того, що якщо стороною спору є фізична особа (не підприємець), але справа стосується майна боржника-юридичної особи, такий спір має розглядатися господарським судом у межах справи про банкрутство» [8]. Також варто навести постанову Касаційного господарського суду Верховного Суду від 01.02.2022 у справі № 922/313/20, якою суд підтвердив повноваження розпорядника майна та кредиторів оскаржувати правочини боржника, вчинені протягом «підозрілого періоду» (3 роки до порушення справи про банкрутство) [9]. Ці позиції Верховного Суду перетворюють господарський суд з арбітра в одному спорі на гаранта стабільності всієї судової процедури. В євроінтеграційному контексті наведені судові рішення забезпечують передбачуваність для іноземних кредиторів, що відповідає вимогам прозорості Директиви (ЄС) 2019/1023. При цьому у контексті забезпечення балансу інтересів у процедурі розпорядження майном унеможливаються маніпуляції з судовою юрисдикцією, що має на меті виведення активів боржника з-під нагляду кредиторів та розпорядника майна під час банкрутства.

Враховуючи, що на теперішній час Кодекс України з процедур банкрутства притаманний підхід «рішення більшості кредиторів є абсолютним» для рівного ставлення до кредиторів потребують створення умови, які усувають переваги одних кредиторів над іншими. Зазначене досягається автоматизацією процесу формування комітету кредиторів та неухильним дотриманням процесуальних строків судової процедури. Також потребують захисту права кредиторської меншості, яка часто не має можливості щось протиставити великим кредиторам або рішенню більшості. Пропонується використовувати механізм захисту незгодних класів кредиторів, який активно застосовується при реструктуризації та доводить свою ефективність. Згідно з Директивою (ЄС) 2019/1023, жоден незгодний кредитор не повинен опинитися в гіршому становищі в результаті плану реструктуризації, ніж він опинився б у разі ліквідації.

Розпорядник майна діє як незалежний посередник, що забезпечує збереження активів боржника для подальшого задоволення кредиторських вимог. В європейській практиці арбітражний керуючий – це медіатор. Його завдання – не допустити виведення активів, але водночас не заблокувати операційну діяльність боржника, яка є джерелом майбутнього розрахунку. Ефективне балансування за стандартами ЄС вимагає від розпорядника: прозорості, яка полягає в інформування кредиторів про реальний стан активів боржника та об'єктивності шляхом недопущення переваги інтересів пов'язаних із боржником осіб над інтересами незалежних кредиторів. Саме тому від розпорядника у процедурі вимагається ретельний нагляд за діяльністю боржника, проведення детального аудиту його активів та перевірка обґрунтованості вимог кожного кредитора. В українських реаліях постає гостра проблема незалежності розпорядника майна, який часто стає на бік або боржника (що допомагає приховувати активи), або великого кредитора (що веде до рейдерського захоплення). В умовах євроінтеграції статус арбітражного керуючого має трансформуватися у високопрофесійного антикризового менеджера з високим рівнем етичних стандартів. Доцільною виглядає пропозиція щодо запровадження цифрових інструментів звітності, до яких кредиторам має бути забезпечено доступ у реальному часі 24/7, а також посилення відповідальності розпорядника майна за упередженість та лобіювання інтересів окремих осіб.

Також Директива (ЄС) 2019/1023 вимагає, щоб мораторій не був безстроковим та безумовним явищем. При цьому реалізація прав забезпечених кредиторів у процедурі розпорядження майном за Кодексом України з процедур банкрутства ускладнена мораторієм, обмеженням доступу до застави та пріоритетом збереження активів. Забезпечені кредитори не керують заставою, не голосують щодо санації та чекають ліквідації для позачергового задоволення вимог. Виникають ризики знецінення застави. Для кредитора мораторій перетворює актив на капітал, яким він не може скористатись. Кредитор продовжує нести витрати на адміністрування боргу, але не може повернути кошти. Мораторій часто стримує боржника навіть від спроб реструктуризації, оскільки подібний захист дозволяє законно ігнорувати зобов'язання перед кредиторами. Хоча мораторій рятує від негайної втрати майна,

він має й приховані загрози. Майно під мораторієм не можна продати для покриття боргів без згоди кредиторів, а отримати під нього нове фінансування майже неможливо через запис у реєстрах про банкрутство. Поки діє мораторій, зростають витрати на саму процедуру банкрутства (винагорода арбітражного керуючого, судові витрати). Коли мораторій нарешті знімають, боржники нерідко стикаються з великою кількістю виконавчих дій, до яких вони часто не готові з фінансової та правової точки зору. Юридична спільнота та законодавець шукають вихід із цієї ситуації через: адресність та введення критеріїв добросовісності. Якщо боржник має кошти, але прикривається мораторієм — захист має зніматися. Розглядається можливість заміни мораторію реструктуризацією. Перехід від повної заборони стягнення до обов'язкових планів виплат (як це передбачено Кодексом з процедур банкрутства для фізичних осіб). Існує потреба в налагодженні механізму адекватної охорони заставного майна та реалізації можливостей для зняття мораторію на окремі активи, якщо вони не є критичними для відновлення платоспроможності боржника, для уникнення ситуації зі знеціненням застави, яка перебуває під дією мораторію. Чіткі критерії скасування мораторію для окремих кредиторів сприятимуть вирішенню проблеми безпідставного затягування виплат у процедурі розпорядження майном боржника та порушення балансу інтересів кредиторів.

Європейська модель приділяє особливу увагу залученню ресурсів під час процедури розпорядження майном. Надається пріоритет поточним кредиторам, які готові кредитувати боржника під час процедури розпорядження майном для підтримки його життєдіяльності. В умовах процедури розпорядження майном боржник часто опиняється у фінансово складному становищі, при якому старі рахунки заблоковані, нові кредити отримати неможливо, а обігових коштів для виплати зарплат чи здійснення поточних платежів бракує. Європейський та світовий досвід у якості виходу з ситуації пропонує варіант з наданням судом новому поточному кредитору-інвестору першочергового права на виплату перед іншими поточними кредиторами. При цьому у разі запозичення вказаного досвіду законодавчого закріплення потребуватиме визначення нового класу кредиторських вимог, які виплачуватимуться раніше за інші, а також наданням розпоряднику майна повноважень укласти підтримуючі кредитні договори за погодженням з комітетом кредиторів та судом. Головна особливість полягає в тому, що подібний кредит матиме пріоритет над усіма іншими незабезпеченими вимогами, а іноді — навіть над вимогами заставних кредиторів. Впровадженню зазначеного може допомогти концепція DIP-financing (Debtor-in-Possession Financing) [10]. При цьому боржник отримує можливість швидкого фінансування власної діяльності та збереження активів без їх знецінення. Для кредиторів збереження бізнесу як цілісного майнового комплексу збільшує шанси на повернення боргів у майбутньому. Кредитор-інвестор отримує гарантії захисту своїх коштів. Для того, щоб подібний механізм запрацював суд має дозволити погашення нових боргів раніше старих. Також дискутується питання стосовно того, що суд може дозволити надати новому кредитору заставу того ж рівня (або вищого), ніж та, яку вже надано заставними кредиторами. Водночас вибір кредитора-інвестора має бути прозорим та справедливим. Розпорядник повинен довести суду, що умови кредитування є ринковими, а залучення коштів здійснюється в інтересах всієї конкурсної маси, а не окремого акціонера. Суд має переконатися, що права заставного кредитора не погіршаться внаслідок появи нового «пріоритетного» інвестора. Повинні бути надані докази того, що після залучення DIP-фінансування вартість забезпечення для старого кредитора залишиться принаймні такою ж, як до нього. Також суд має оцінити, чи намагався розпорядник майна знайти фінансування на менш радикальних умовах (без здійснення пріоритетного кредитування). У кризових умовах наведене можна розглядати як один із засобів вдихнути життя в банкрута, зберегти його потенціал при недостатності коштів та забезпечити задоволення інтересів кредиторів у майбутньому.

Висновки. Підсумовуючи можна зазначити, що захист прав кредиторів у процедурі розпорядження майном забезпечує баланс між інтересами всіх її учасників, гарантуючи прозоре управління активами, фінансову стабільність та запобігання зловживанням у судовому банкрутстві.

Правові механізми захисту прав кредиторів у процедурі розпорядження майном спрямовані на створення передбачуваного середовища, де права кредиторів захищені, інтереси збалансовані, а судова процедура ефективна та справедлива, що відповідає Європейським стандартам у сфері регулювання відносин неплатоспроможності.

Ефективне використання та вдосконалення правових засобів балансування інтересів кредиторів у судовій процедурі розпорядження майном боржника з урахуванням Європейського досвіду не лише пришвидшать адаптацію українського законодавства у сфері банкрутства до стандартів ЄС, але й підвищать привабливість судової процедури, захищаючи права та інтереси кредиторів та надаючи суб'єктам господарської діяльності можливість для оздоровлення замість негайної ліквідації.

Подальше дослідження може допомогти у створенні сприятливого правового середовища у судовій процедурі розпорядження майном боржника, яка відповідатиме стандартам ЄС та сприятиме максимальному задоволенню вимог добросовісних кредиторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. План для Ukraine Facility 2024-2027.380 с. URL: <https://surl.li/ycbyzc> (дата звернення 1.03.2026).
2. Розуміння норм Регламенту (ЄС) 2015/848 є ключовим для тлумачення положень КУзПБ щодо транскордонного банкрутства. Новини, 18.12.2025. URL: <https://www.supreme.court.gov.ua/press/news/1938713> (дата звернення 1.03.2026).
3. Хомко С.В. Мораторій на задоволення вимог кредиторів у справах про неплатоспроможність фізичної особи: функціональне призначення та межі дії. Новини, 22.07.2025. URL: <https://surl.li/kilzwm> (дата звернення 1.03.2026).
4. Чубар Т.М. Правове регулювання заліку взаємних однорідних вимог у відносинах неплатоспроможності (банкрутства). Київський університет права Національна академія наук України. Дисертація 2018. 241с. URL: <https://surl.li/yfyiqu> (дата звернення 1.03.2026).
5. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 14.07.2022 у справі № 925/409/20. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105981893> (дата звернення 1.03.2026).
6. Laura Carballo Piñeiro. Vis atractiva concursus in the European Union: its development by the European Court of Justice. InDret 3/2010. Barselona. 2010. 29 págs. URL: <https://surl.lt/qcibam> (дата звернення 1.03.2026).
7. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 15.06.2021 у справі № 904/5726/19. URL: <https://surl.li/pwnwsv> (дата звернення 1.03.2026).
8. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 15.06.2021 у справі № 922/2416/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98146719> (дата звернення 1.03.2026).
9. Постанова Касаційного господарського суду Верховного Суду від від 01.02.2022 у справі № 922/313/20. URL: <https://surl.li/kolnkm> (дата звернення 1.03.2026).
10. Julian S.H. Chung, Gary L. Kaplan. An Overview of Debtor Possession Financing. Lending & Secured Finance 2020. 120-123. URL: <https://surl.li/xpvnvo> (дата звернення 1.03.2026).

Дата першого надходження рукопису до видання: 1.03.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації: 3.04.2026

© Коваленко М.М., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0